

Н. О. Чех, В. В. ПАНОВ, В. Л. ШПІЛЬКО, К. С. САВЕНКО

ПОНЯТТЯ РЕГУЛЯТОРНОГО КОМПЛАЄНСУ: ЗНАЧЕННЯ ТА МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ)

В умовах нестабільного економічного середовища та нормативно-правового поля головним завданням менеджменту підприємств стає пристосування до мінливих зовнішніх умов та зменшення прояву негативних факторів в їх діяльності. Динамічність вітчизняного законодавства та значний тиск регулюючих та контролюючих органів створюють необхідність впровадження системи регуляторного комплаєнсу, що дозволить забезпечити відповідність регуляторним вимогам, що ставляться перед підприємствами усіх типів та форм власності. **Предметом** дослідження у цій роботі є особливості діяльності підприємств водопостачання та водовідведення в частині дотримання відповідності нормам вітчизняного законодавства. Підприємства цієї галузі мають особливий статус: з однієї сторони як комунальних підприємств, діяльність яких регулюється органами місцевого самоврядування та державою, а з другої як підприємств, що є суб'єктами природних монополій, для них характерні певні особливості при забезпеченні їх фінансово-економічної безпеки, особливо в частині відповідності законодавчим вимогам. **Метою** статті є визначення особливостей регуляторного комплаєнсу та розробка концептуальних основ системи регуляторного комплаєнсу на прикладі підприємств водопостачання та водовідведення, діяльність яких в значній мірі регулюється нормативно-правовими актами. **Завданням** цього дослідження є розробка авторського підходу до розуміння концепції регуляторного комплаєнсу та комплаєнс-ризиків та розробка рекомендацій щодо формування системи регуляторного комплаєнсу підприємства. Використовуючи загальні логічно-аналітичні методи, ця стаття досліджує природу регуляторного комплаєнсу та особливостей регуляторних вимог до діяльності підприємств водопостачання та водовідведення. У **результаті** авторами приведено авторське розуміння цього терміну. Також розроблено концептуальну схему регуляторного комплаєнсу на підприємстві. Зроблено **висновки** щодо необхідності виділення регуляторного комплаєнсу як важливого елементу стратегії підприємства та складової його економічної безпеки.

Ключові слова: комплаєнс; регуляторний комплаєнс; комплаєнс-ризик; економічна безпека; ідентифікація ризиків; підприємства водопостачання та водовідведення.

Вступ

Кожного дня підприємства відчувають посилений тиск з боку регуляторних та контролюючих органів та в цілому мінливого регуляторного середовища. Велика кількість нормативно-правових актів та документів, що регулюють господарські відносини, та динамічність змін законодавства, якого слід дотримуватись, змушують підприємства приділяти більшу увагу питанням відповідності. Це пов'язано з тим, що результатом недотримання можуть бути штрафи, репутаційні ризики, зниження ринкової ціни акцій, втрата клієнтів чи ліцензії, і як наслідок зниження рівня економічної безпеки та ефективності діяльності підприємства.

Особливо це стосується підприємств водопостачання та водовідведення, діяльність яких регулюється органами місцевого самоврядування та державою, та які є суб'єктами природних монополій. Держава визначає порядок ліцензування їх господарської діяльності та контролює дотримання ліцензійним умовам, встановлює тарифи на послуги та індивідуальні технологічні нормативи, здійснює контроль за якістю послуг, цільовим використанням коштів та ін.

Відповідно для підприємств водопостачання та водовідведення регуляторний комплаєнс стає важливою складовою забезпечення їх економічної безпеки. Дане поняття досить поширене в розвинутих країнах Європи та в США. Дослідження потребують особливості регуляторного комплаєнсу в українських реаліях.

Аналіз літературних джерел і постановка проблеми

Категорія "комплаєнсу" відносно нова для української наукової думки, однак даному питанню присвячені роботи ряду вчених, таких як: А. Гаврікова, І. Пальцун, Ч. Ахуньянова, Н. Єрмакова, А. Дайле, Р. Манн, Е. Майер, П. Хорват, О. Шоляк та інші. Однак в роботах вітчизняних авторів комплаєнс розглядається в основному в межах протидії корупції або в фінансово-кредитній сфері. В результаті недостатньо дослідженими залишаються питання регуляторного комплаєнсу у інших сферах, які характеризуються значним регулюванням з боку держави.

Метою статті є визначення особливостей регуляторного комплаєнсу та розробка концептуальних основ системи регуляторного комплаєнсу на прикладі підприємств водопостачання та водовідведення, діяльність яких в значній мірі регулюється нормативно-правовими актами.

Для досягнення поставленої мети в дослідженні використовуються результати міжнародних опитувань та оглядів, проаналізовано відповідні дослідження відомих вчених, та застосовано логіко-аналітичні та візуальні загальні методи.

Результати досліджень та їх обговорення

Усі підприємства повинні здійснювати свою діяльність у відповідності з рядом нормативно-правових актів. Їх кількість в значній мірі залежить від галузі, типу бізнесу та виду послуг. Однак є

законодавчі, вимог яких повинні дотримуватись усі підприємства без виключень. В Україні це: Конституція України, Господарський, Цивільний та Податковий кодекси України, Закон України "Про підприємництво", Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" та інші. Відповідність наявним регуляторним вимогам у сфері корпоративного, податкового та фінансового законодавства є ключовою для будь-якого бізнесу і її відсутність може в кінцевому результаті призвести до ліквідації організації.

Щоб забезпечити таку відповідність підприємства повинні впроваджувати в свою діяльність правила, кодекси професійної етики, стратегію та політику, які б могли гарантувати дотримання регуляторних вимог у щоденній практиці організації.

Згідно визначення Міжнародної асоціації комплаєнсу (International Compliance Association), комплаєнс - це здатність діяти у відповідності до встановлених правил, норм, вимог та внутрішніх стандартів [1].

"Положенням про організацію внутрішнього контролю в банках України" трактування поняття комплаєнс закріплено як "дотримання банком законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх документів банку, у тому числі процедур". Комплаєнс-ризик при цьому визначено як "ризик юридичних санкцій, фінансових збитків або втрати репутації внаслідок невиконання банком законодавчих актів, ринкових стандартів, а також стандартів та внутрішніх документів банку" [2].

Об'єктами комплаєнс контролю найчастіше є:

- управління конфліктом інтересів, який може виникнути між організацією та клієнтами, з одного боку, та між організацією та її працівниками, з іншого боку;
- діяльність, пов'язана із запобіганням діяльності організації, яка б суперечила вимогам чинного законодавства;
- доступ та захист даних;
- моральні та етичні стандарти [3].

Ю. Бондаренко зазначає, що "Compliance – це невід'ємна частина корпоративної культури компанії, за кою виконання кожним співробітником власних посадових обов'язків, у тому числі прийняття рішень на всіх рівнях, повинно відповідати стандартам законності і сумлінності, встановленими компанією для ведення своєї діяльності" [4].

Е. Неівестна пропонує більш уточнене визначення комплаєнсу: "Комплаєнс – це сукупність вбудованих в кожний бізнес-процес організації функцій, спрямованих на дотримання внутрішніх стандартів ведення бізнесу, корпоративної етики та законодавчих і нормативних вимог з метою досягнення найвищої ефективності фінансово-господарської діяльності" [5].

С. Дж. Гріффіт наголошує, що комплаєнс – це сукупність внутрішніх процесів, за допомогою яких фірми адаптують свою поведінку до встановлених норм. Комплаєнс встановлює внутрішні механізми

попередження та виявлення порушення законодавства і регуляторних практик [6].

Однак дане дослідження зосереджує свою увагу на саме регуляторному комплаєнсі, оскільки, на думку авторів, даний напрямок комплаєнсу має особливе значення для забезпечення економічної безпеки підприємства. Саме відповідність законодавству та вимогам контролюючих органів дозволяє знизити ризики штрафів, судового переслідування та фінансових витрат. Для підприємств, які значно залежать від держави та знаходяться під постійним контролем своєї діяльності, регуляторний комплаєнс стає одним з ключових елементів стратегії організації та складовою забезпечення її економічної безпеки.

В цілому вимоги щодо регуляторного комплаєнсу можуть впливати із законодавчих та регуляторних актів (наприклад, Сарбайнс-Окслі, Базель II, НРПАА), стандартів та кодексів практики (наприклад, SCOR, ISO9000), а також договорів з діловими партнерами [7].

У цій роботі пропонується визначити регуляторний комплаєнс як відповідність організації законодавчим та регуляторним вимогам, стандартам та договірним умовам з метою запобігання ризикам юридичних санкцій, фінансових та репутаційних втрат, пов'язаних з недотриманням.

Незважаючи на складність визначення, в цілому регуляторний комплаєнс – це впевненість в тому, що організація слідує правилам своєї галузі. Тобто, уповноважений орган покладає на організацію певні обов'язки або вимагає відповідності регламентам, і їх невиконання призведе до негативних наслідків.

Актуальність регуляторного комплаєнсу – це насамперед наслідок регуляторних санкцій, що з'явилися внаслідок подій, що призвели до деяких найбільших скандалів в корпоративній історії, таких як Enron, WorldCom (США), НІН (Австралія) та Societ'e Generale (Франція).

Щоб дотримувались правил, повинні виконуватись декілька умов. Перша умова - цільова група повинна усвідомлювати правило і розуміти його. Так, відсутність чіткості в праві може призвести до ненавмисного недотримання. По-друге, цільова група повинна бути готовою виконувати правило. Економічні стимули та тиск контролюючих органів можуть мотивувати дотримання. Третя умова – цільова група здатна його виконувати. Для реалізації деяких регуляторних вимог політика організації повинна включати такі заходи, як збір необхідної інформації, технічну підтримку і відповідну систему регуляторного комплаєнс-контролю [7].

Однією з основних причин чому регуляторний комплаєнс не особливо використовується вітчизняними підприємствами є те що, він пов'язаний з затратами. Відповідність усім вимогам потребує, поперше, фінансових витрат. Якщо припустити, що за багатьох обставин на бізнес рішення щодо того, чи потрібно дотримуватись регуляторних вимог, впливає співвідношення витрат на відповідність до переваг дотримання, а ці витрати включають ймовірність виявлення порушення та штрафу, то великі витрати на

відповідність, ймовірно, знизять рівень відповідності. По-друге, приведення у відповідність до законодавства може виявитись дуже тривалим процесом, особливо якщо мова йде про зміни в технологіях чи отримання ліцензії. По-третє, регуляторний комплаєнс вимагає постійної уваги, особливо в умовах динамічності українського права. Відповідність, як і будь-які зміни законодавства, потребує постійного моніторингу, що передбачає створення посади комплаєнс-службовця (офіцера) або аутсорсинг цих функцій [8].

Вітчизняні підприємства згадують про комплаєнс тільки тоді, коли мова заходить про впровадження антикорупційної програми. Однак регуляторний комплаєнс включає дотримання вимог не тільки у цій сфері [9, 10].

Регуляторний комплаєнс передбачає дотримання юридичних вимог та зобов'язань щодо:

- діяльності організації (реєстрації, отримання дозволів, ведення бухгалтерського та податкового обліку та ін.);
- антимонопольного законодавства;
- трудового законодавства;
- боротьби з корупцією та врегулювання конфлікту інтересів;
- обробки персональних даних;
- забезпечення інформаційної та кібер безпеки;
- закупівель;
- охорони праці та пожежної безпеки;
- екологічної безпеки.

У розвинутих економіках регуляторний комплаєнс включає також вирішення стратегічних питань, таких як:

- прогнозування впливу зміни чи появи нових нормативних актів на стратегію, бізнес-модель та процеси в організації;
- визначення ролей, відповідальності та підзвітності між юридичними, комплаєнс, аудиторськими та діловими функціями;
- стимулювання змін в культурі регуляторного комплаєнсу;
- визначення та оцінка вартості відповідності та управління очікуванням ефективності;
- розробка інтегрованих комплаєнс-програм для кращого прогнозування світових тенденцій, підвищення ефективності та участі у вдосконаленні основних стратегій компанії [11].

Комплаєнс як дотримання правил історично сприймається як тягар, хоча сьогодні підприємства почали сприймати нормативно-правові акти як можливість вдосконалити свої бізнес-процеси та діяльність [12].

Загалом, схема відповідності повинна включати три взаємопов'язані, але чіткі точки зору на відповідність, а саме: коригуючі, ідентифікуючі та профілактичні.

Коригувальні заходи можуть бути вжиті з кількох причин, починаючи від введення нового регулювання, що вплине на всю організацію, до попадання організації під нагляд і ревізію контролюючого органу. Коригувальні заходи, що вживаються в

активний спосіб, вигідно позиціонують організацію серед регуляторів чи інших органів контролю.

Ідентифікуючі заходи вживаються за двома основними підходами. По-перше, це ретроспектива звітності, де традиційні аудити проводяться з метою "постфактум" виявлення шляхом ручних перевірок консультантами та / або за допомогою інструментів ІТ та бізнес-аналізу. Другий і більш сучасний підхід полягає у забезпеченні певного рівня автоматизації за допомогою автоматизованого виявлення. Основним питанням вищезазначених підходів є недостатня стійкість. Навіть з автоматизованим засобом виявлення важко кодифіковані сховища перевірок можуть швидко перерости в дуже великі масштаби, що робить надзвичайно важким підтримувати їх відповідність зміні законодавства та регуляторних вимог.

Профілактичні заходи повинні вживатись на постійній основі, вчасно передбачаючи потенційні зміни законодавства та завчасно починаючи впровадження необхідних змін в діяльність організації [13].

Мета реалізації даних заходів – запобігання комплаєнс-ризикам, тобто витратам (фінансовим, репутаційним), пов'язаним з невідповідністю. Найчастіші причини виникнення комплаєнс-ризиків на прикладі підприємств водопостачання та водовідведення – комунальних підприємств, діяльність яких регулюється органами місцевого самоврядування та державою, та які є суб'єктами природних монополій [14], наведена в табл. 1.

Розробка регуляторної комплаєнс політики дозволить забезпечити як дотримання вимог нормативно-правових актів, так і відповідність міжнародним стандартам. Вона засвідчує позицію організації щодо порушення чи ігнорування законодавчих норм та вимог.

Метою цієї політики є: створення ефективної системи управління комплаєнс-ризиками, декларація нульової толерантності до корупції, недопущення будь-яких порушень регуляторних вимог.

Існує ряд стандартних політик, які реалізують на практиці деякі напрямки комплаєнс-політики незалежно від географії та / або специфіки діяльності, а також в тій чи іншій мірі традиційно застосовуються в організаціях:

- кодекс корпоративної етики або кодекс корпоративної поведінки – (Code of Ethics) – як правило, це досить загальний документ, який зачіпає практично всі аспекти діяльності організації. У ньому йдеться про морально-етичних принципах, стандартах поведінки, пріоритети організації і обов'язки співробітників;

- політика про шахрайство (Anti-Fraud Policy) - політика протидії корпоративному шахрайству (розкрадання, що здійснюються як співробітниками компанії, так і її контрагентами) або вибудовування системи протидії корупції;

- політика протидії відмиванню доходів (Fight against Money Laundering and Terrorist Finan), отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню

тероризму тим чи іншим чином реалізована у всіх фінансових і багатьох нефінансових організаціях розвинених і країн, що розвиваються. Вона перешкоджає проникненню злочинно нажитих доходів в легальний сектор економіки і попереджає

фінансування тероризму. На сьогоднішній день це один з найголовніших інструментів боротьби з легалізацією тінювих доходів і ґрунтується на нормах міжнародного права і рекомендаціях міжнародних груп;

Таблиця 1. Причини виникнення регуляторних комплаєнс-ризиків в діяльності підприємств водопостачання та водовідведення

Види порушень	Причини виникнення ризиків
1. Порушення загальних вимог законодавства	Відсутність дозволу на спеціальне водокористування або дозволу на користування надрами
	Відсутність ліцензії на господарську діяльність з централізованого водопостачання та водовідведення
	Порушення антимонопольного законодавства
	Неповідомлення про зміну реквізитів (місцезнаходження) підприємства чи його філії та зміни в матеріально-технічній базі
	Невідповідність (повна або часткова) продукту чи процесу вимогам законодавства
2. Порушення нормативних вимог контролюючих органів	Порушення порядку ведення бухгалтерського обліку, встановленого для підприємств, що провадять господарську діяльність з централізованого водопостачання та водовідведення
	Порушення відповідності фактичних витрат затвердженій контролюючим органом структурі тарифів
	Ненадання, несвоєчасне надання або надання недостовірної звітності контролюючим органам
3. Порушення ліцензійних умов щодо ведення господарської діяльності з централізованого водопостачання та водовідведення	Відсутність свідоцтва про уповноваження (атестацію) лабораторії, яка проводить лабораторно-виробничий контроль, або договори на проведення аналогічних робіт з атестованими лабораторіями інших організацій, у тому числі для водопостачання та водовідведення.
	Відсутність державного акту на право постійного користування або на право власності на землю
	Відсутність, невиконання або невідповідне використання коштів інвестиційної програми
	Відсутність укладених договорів із усіма споживачами про надання послуг водопостачання та водовідведення
	Порушення нормативів питного водопостачання та державних стандартів у сфері питної води та питного водопостачання;
	Порушення договірних умов скидання стічних вод
4. Порушення технічних вимог, встановлених законодавством	Відсутність технологічних регламентів з експлуатації об'єктів, споруд та мереж централізованого водопостачання та водовідведення
	Відсутність технічних проектів на розміщення водопровідних мереж, споруд та устаткування
	Відсутність приладів обліку в точках технологічного обліку в системі централізованого водопостачання та водовідведення
	Відсутність технічної документації та паспортів витратомірів і водо лічильників, картотеки водопровідних вводів, переліку субабонентів (орендарів), документації з питань обґрунтування, установлення та затвердження лімітів витрат води з комунального водопроводу промисловим і комунально-побутовим підприємствам
	Установлення несправедливих (некоректних) умов у договорах на надання послуг
5. Порушення норм законодавства, що стосуються захисту прав споживачів	Ненадання, несвоєчасне надання або надання недостовірної інформації клієнтам
	Порушення екологічних вимог та санітарного законодавства під час проектування, будівництва, реконструкції, введення в дію та експлуатації систем питного водопостачання та централізованого водовідведення

Джерело: складено авторами.

- політика прийняття і дарування подарунків (Gift policy), запрошень на заходи - її функція полягає в тому, щоб розмежувати поняття "подарунок" і "хабар" / "відкат" або, іншими словами, позначити межу, після якої подарунок стає підношенням з метою отримання можливості маніпулювання посадовою особою в своїх інтересах. Наявність таких політик особливо

актуально в країнах, де національними традиціями диктується необхідність такого роду взаємодії з регулюючими органами, партнерами і контрагентами. Політика, як правило, не забороняє дарування, а обмежує їх вартість і впроваджує процедури по здійсненню відповідного контролю;

- політика, яка регулює конфлікт інтересів (Conflict of interest management policy), задає етичні стандарти поведінки співробітників при виникненні конфлікту інтересів, а саме у випадках, коли: інтереси співробітника можуть суперечити інтересам компанії; інтереси одного клієнта можуть суперечити інтересам іншого клієнта і т.д. Зокрема, на працівників накладається зобов'язання сприяти виявленню та попередженню випадків виникнення конфлікту інтересів, а також декларується, що інтереси компанії повинні завжди бути вищими за особистих інтересів її окремих співробітників.

- політика "Китайської стіни" (Chinese walls) необхідна для розмежування інформаційного поля в діяльності організації, як правило фінансового сектора, з метою запобігання конфліктів інтересів і створення умов для чесної конкуренції. Ця політика реалізується практично у всіх передових інвестиційних компаніях, де особливо актуально таке розмежування, оскільки володіння непублічною інформацією про чиєсь фінансовий стан, інвестиційні плани, додаткові емісії може спричинити її використання, наприклад співробітниками іншого підрозділу з метою отримання додаткового прибутку. Зведення даного інформаційного бар'єру дозволяє організації не тільки запобігати виникненню конфлікту інтересів, а й обслуговувати всіх клієнтів без обмеження.

- політика "знай свого клієнта" (Know Your Customer) - термін означає, що підприємства повинні

ідентифікувати і встановити особу контрагента по своєму бізнесу (інвестора, постачальника, споживача, кредитора, страховика і т.п.) перш ніж проводити з ним бізнес операції. Вважається, що така практика перешкоджає відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та ухилення від сплати податків;

- політика взаємодії з регулюючими органами. Питання ефективного і правильного взаємодії з регулюючими органами є досить актуальним на сьогоднішній день, оскільки навіть дуже законослухняні організації стикаються в такій ситуації з рядом практичних складнощів;

- політика конфіденційності інформації (Privacy policy) регулює нерозголошення даних про клієнтів і їх операції. Вона має на увазі не тільки формування загальної культури поводження з клієнтськими даними, але і організацію зберігання і дотримання певних стандартів при обробці персональних даних.

Виділяють також і інші політики, такі як політика належного вивчення клієнтів, контрагентів і постачальників товарів / послуг; принципи прийому і обробки скарг; політика навчання персоналу та інші внутрішні документи. При цьому кожна організація, в силу завдань, встановлених вищим керівництвом, акціонерами і кредиторами, може реалізовувати додаткові процеси в цій галузі, створюючи при цьому свою унікальну структуру комплаєнс політики [15].

Що ж до концептуальної основи системи регуляторного комплаєнсу її схема приведена на рис. 1.

Рис. 1. Концептуальна основа системи регуляторного комплаєнсу.

Джерело: розроблено авторами.

Першим етапом регуляторного комплаєнсу є процес модулювання, тобто формальне представлення вимог відповідності, витягнутих із регуляторних актів, у структурованій формі, яка робить їх машинними. Зазвичай такий аналіз законодавчих актів вимагає втручання регуляторних (наприклад, юридичних) та інших експертів (наприклад, бізнес-аналітиків). Належне юридичне розуміння тверджень (наприклад, зобов'язань, відповідальності, обов'язків, повноважень тощо), що містяться в регулятивних документах, та їх правильне нормативне тлумачення вимагають навичок, що стосуються сфери регламенту (юридичне тлумачення).

Крім зовнішніх експертів, обов'язковим вважаємо участь особи, яка б мала глибокі знання про саме підприємство, на яке впливає регулювання. Це потрібно для того, щоб пов'язати необхідне регулювання з елементами існуючої стратегії підприємства.

З формально змодельованими вимогами до регуляторного комплаєнсу можна за допомогою різних технологій, які залежать від рівня формалізму, провести перевірку відповідності моделі підприємства набору цих вимог.

Комплаєнс-перевірка передбачає прийняття рішення, чи відповідає діюча модель підприємства

регуляторним вимогам чи ні. Цей крок може включати надання доказів відповідності, а також доказів порушення, у разі невідповідності. Він може також включати локалізацію та / або пояснення невиявленого раніше порушення.

Комплаєнс-перевірка може бути чотирьох типів: перевірка відповідності, забезпечення, моніторинг та аудит.

Перевірка відповідності статично перевіряє, чи завжди існуюча модель організації буде відповідати вимогам регуляторного комплаєнсу незалежно від періоду, що розглядається. Даний етап можна класифікувати як проактивну техніку перевірки відповідності.

Забезпечення відповідності динамічно перевіряє, чи діюча модель підприємства близька до порушення регуляторних вимог і чи зможе відповідно відреагувати, використовуючи механізми, які змодифікують поведінку організації, щоб уникнути порушення (наприклад, не дозволяти доступ до певного ресурсу). Цей крок може включати надання підтвердження відповідності. Він може також включати локалізацію та / або пояснення не виявленого порушення. Проактивна техніка комплаєнс-перевірки.

Моніторинг відповідності - це пасивний варіант забезпечення дотримання відповідності та використовує механізми постійного спостереження за поточною неповною історією моделі підприємства з метою виявлення порушень, що вже мали місце. Воно відрізняється від забезпечення відповідності тим, що його завдання – ідентифікаційне, а не профілактичне (перевірити значення попереджувального) завдання.

Аудит відповідності - це перевірка відповідності, спостереження виконання єдиного завершеного бізнес-процесу, і вирішення, чи мали місце порушення відповідності чи ні. Таким чином, це може розглядатися як спрощена версія перевірки відповідності, коли модель яку слід перевірити, є єдиною послідовністю. Класифікується як пасивна техніка комплаєнс-перевірки.

Аналіз відповідності полягає у використанні звітності про відповідність та відстежування.

Головним завданням звітування про відповідність є створення документації та аналітики (візуальної), пов'язаних з результатами перевірки відповідності.

Відстежування порушення визначається як пояснення, відповідно, локалізація порушень. Мета цього етапу навести причини (події), що призвели до виникнення порушення, відповідно визначити елементи моделі бізнес-моделі, в яких мало місце порушення.

Введення в дію комплаєнсу полягає у використанні відбудови та вирішення проблеми відповідності.

Відбудова відповідності передбачає визначення та реалізацію механізмів динамічної реакції на виникнення порушення та відновлення відповідності

через управління, компенсацію або відшкодування комплаєнс-ризиків. Він використовується разом з забезпеченням дотримання вимог або моніторингом.

Механізми відбудови комплаєнсу є корисними як під час проектування, так і під час реалізації бізнес-процесу, щоб допомогти організації у вирішенні порушень за допомогою попередньо визначених специфікацій відновлення, іноді доступних з найкращих практик.

Завданням вирішення проблеми відповідності є здійснення коригувальних дій з усунення причин виникнення порушення з метою відбудови відповідності. Він бере участь у разі невдалої перевірки відповідності або аудиту.

Остання складова системи регуляторного комплаєнсу – це валідація відповідності, підтвердження дотримання формалізованих регуляторних вимог. Мета валідації полягає в отриманні відповіді на питання чи адекватно змодельована система регуляторного комплаєнсу.

Отже, система ефективного регуляторного комплаєнсу повинна охоплювати не лише контрольний потік, конкретний робочий процес чи потік даних, але й додаткові аспекти, такі як використання ресурсів, особливі характеристики організації, цілі, ризики, політика та правила тощо. Ми вважаємо, що цілісний (комплексний) підхід до регуляторного комплаєнсу підвищить шанси на прийняття організацією діючої моделі комплаєнсу.

Висновки

В умовах, коли глобальні економічні виклики, посилений регуляторний тиск та зміна ландшафтів бізнесу призвели до більш жорстких норм у більшості основних галузей промисловості та країн у всьому світі, регуляторний комплаєнс набуває особливого значення для підприємств і організацій у будь-якій сфері. Це питання особливо актуальне для державних та комунальних підприємств, для яких вплив державного регулювання, регуляторів та нормативних актів набагато сильніший ніж для приватних підприємств та акціонерних товариств.

Ризики, які можуть бути результатом недотримання ключових законодавчих вимог, можуть бути дуже дорогими та критичними для організації. Наслідки невиконання варіюються від штрафних санкцій та штрафів до позбавлення волі, відкликання ліцензії, судових процесів та репутаційного ризику, які можуть індивідуально та / або в сукупності мати фундаментальний вплив на стійкість організації.

Підприємствам необхідно враховувати регуляторний комплаєнс як частину стратегії підприємства, так як елемент системи забезпечення його економічної безпеки. Правильно змодельована система регуляторного комплаєнсу дозволить організації постійно відслідковувати будь-які зміни законодавства, прогнозувати їх та ефективно керувати комплаєнс-ризиками.

Список літератури

1. Гелеверя В. В., Хуторна М. Е. Організація ефективної системи комплаєнс-контролю в банку. *Фінансовий простір*. 2015. № 2 (18). С. 113–119.
2. Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України : Постанова Правління НБУ № 867 від 29.12.2014. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0867500-14> (дата звернення: 08.09.2019).
3. Момот Т. В., Коляда І. В. Комплаєнс-контроль у системі забезпечення фінансової безпеки банківських установ: стан, проблеми, перспективи. *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2017. № 2 (2). С. 124–131. DOI: 10.30837/2522-9818.2017.2.124.
4. Бондаренко Ю. Эффективное управление compliance-рисками: системный подход и критический анализ. *Корпоративный юрист*. 2008. № 6. С. 31–34.
5. Неізнана О. В. Дослідження практики комплаєнс у страхових компаніях України. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 3 (189). С. 267–273.
6. Griffith Sean J. Corporate Governance in an Era of Compliance. *William & Mary Law Review*. 2016. Vol. 57. No. 6; Fordham Law Legal Studies Research Paper. № 2766661. URL: <https://ssrn.com/abstract=2766661> (дата звернення: 08.09.2019).
7. Fiene, Richard (2016), Theory of Regulatory Compliance. DOI: 10.13140/RG.2.2.34971.67360.
8. Будь в тренді: чому компанії впроваджують у роботу комплаєнс. K.Fund Media. 24 травня 2018 р. URL: <https://kfund-media.com/bud-v-trendi-chomu-kompaniyivprovadzhuuyt-u-robotu-komplaens/> (дата звернення: 13.09.2019).
9. Волошенко А. В. Комплаєнс-практика как превентивный метод борьбы с коррупцией. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 7. С. 405–413.
10. Сарахман О. М., Козьол В. Функціонування комплаєнс-контролю у вітчизняній банківській справі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 2. С. 87–90. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu> (дата звернення: 08.09.2019).
11. Miller Geoffrey P. The Law of Governance, Risk Management, and Compliance. *Compliance Trends Survey. Deloitte&Compliance Week, In Focus*. 2014. URL: <https://perma.cc/9KRW-JTWB> (дата звернення: 25.09.2019).
12. Пальцун І. М. Compliance-політика як складова корпоративної культури підприємства. *Торгівля та ринок України: Збірник наук. праць*. 2013. Вип. 35. С. 134–141.
13. Sadiq, Shazia & Governatori, Guido (2015), Managing Regulatory Compliance in Business Processes. *Handbook on Business Process Management 2: Strategic Alignment, Governance, People and Culture, Second Edition*. DOI: 10.1007/978-3-642-01982-1_8
14. Про державне регулювання у сфері комунальних послуг: Закон від 09.07.2010 № 2479-VI. База даних "Законодавство України" // ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2479-17/> (дата звернення: 17.09.2019).
15. Перерва П. Г., Коциски Д., Верешне Шомоши М., Кобелева Т. А. Комплаєнс программа промышленного предприятия. Учебник. Харьков-Мишкольц : НТУ "ХПИ", 2019. 689 с.

References

1. Gheleverja, V. V., Khutorna, M. E. (2015), "Organization of an effective system of compliance control in the bank" ["Orghanizacija efektyvnoji systemy komplajens-kontrolju u banku"], *Financial space*, No. 2, P. 113–119.
2. The regulation on the Organization of internal control in banks of Ukraine: Decree of the NBU from December 29 2014 № 867 [Polozhennia pro organizaciju vnutrishnjogo kontrolju v bankah Ukrainy: Postanova Pravlinnia NBU No. 867 vid 29.12.2014], available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0867500-14> (last accessed September 08, 2019)
3. Momot, T. and Koliada, I. (2017), "Compliance control for ensuring the financial security of banking institutions: state, problems, prospects", *Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries*, No. 2 (2), P. 124–131. DOI: 10.30837/2522-9818.2017.2.124.
4. Bondarenko, Ju. (2008), "Effective compliance risk management: a systems approach and critical analysis" ["Effektivnoe upravlenie compliance-riskamy: sistemnyj podhod i kriticheskij analiz"], *Corporate lawyer*, No. 6, P. 31–32.
5. Neizvestna, O. V. (2017), "Research on compliance practices of insurance companies in Ukraine" ["Doslidzenia praktyky komplajens u strahovyh kompanijah Ukrainy"], *Current problems of the economy*, No. 3 (189), P. 267–273.
6. Griffith, S. J. (2016), "Corporate Governance in an Era of Compliance". *William & Mary Law Review*. Vol. 57. No 6; Fordham Law Legal Studies Research Paper. № 2766661, available at : <https://ssrn.com/abstract=2766661> (last accessed September 08, 2019).
7. Fiene, R. (2016), "Theory of Regulatory Compliance". DOI: 10.13140/RG.2.2.34971.67360
8. "Keep up to date: why companies put in place compliance. K.Fund Media" ["Bud` v trendi: chomu kompaniyi vprovadzhuuyt` u robotu komplajens"], May 24, 2018, available at : <https://kfund-media.com/bud-v-trendi-chomu-kompaniyivprovadzhuuyt-u-robotu-komplaens/> (last accessed September 13, 2019)
9. Voloshenko, A. V. (2014), "Compliance practice as a preventive method of combating corruption" ["Komplaens-praktika kak preventivnyy metod bor'by s korruptsiejz"], *Current problems of the economy*, No. 7, P. 405–413.
10. Sarakhman, O. M., Kozyol, V. (2015), "Functioning of compliance control in domestic banking" ["Funkcionuvannya komplajens-kontrolyu u vitchy`znyanij bankivsk`kij spravi"], *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, Vol. 2, P. 87–90, available at : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_2_22 2766661 (last accessed September 08, 2019).
11. Miller, G. P. (2014), "The Law of Governance, Risk Management, and Compliance", *Compliance Trends Survey. Deloitte&Compliance Week, In Focus*, available at : <https://perma.cc/9KRW-JTWB> (last accessed September 25, 2019).
12. Paltsun, I. M. (2013), "Compliance-politics as a component of corporate culture of the enterprise" ["Compliance-polity`ka yak skladova korporatyvnoyi kul`tury` pidpry`yemstva"], *Trade and Market of Ukraine*, No. 35, P. 134–141.
13. Sadiq, S. & Governatori, G. (2015), "Managing Regulatory Compliance in Business Processes", *Handbook on Business Process Management 2: Strategic Alignment, Governance, People and Culture, Second Edition*, DOI: 10.1007/978-3-642-01982-1_8.
14. On State Regulation in the Field of Public Utilities: Law of Ukraine, July 24, 2010 No. 2479-VI [Pro derzhavne rehuliuвання u sferi komunalnykh posluh: Zakon Ukrainy vid 09.07.2010 № 2479-VI]. Database "Legislation of Ukraine", available at : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2479-17> (last accessed September 17, 2019).

15. Pererva, P. G., Kocziszky, Gy, Somosi, Veres M., Kobielieva, T. A. (2019), *Compliance program of an industrial enterprise* : Tutorial, Kharkov, Miskolc : NTU "KhPI", 689 p.

Надійшла (Received) 17.08.2019

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Чех Наталія Олександрівна – кандидат економічних наук, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, старший викладач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, Харків, Україна; e-mail: natariathebest@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5728-804X>.

Чех Наталья Александровна – кандидат экономических наук, Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А. Н. Бекетова, старший преподаватель кафедры финансово-экономической безопасности, учета и аудита, Харьков, Украина.

Chekh Nataliia – PhD (Economics Sciences), O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Senior Lecturer of the Department of Financial and Economic Security, Accounting and Auditing, Kharkiv, Ukraine.

Панов Віталій Володимирович – Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, Харків, Україна; e-mail: office@vodokanal.kharkov.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2258-9827>.

Панов Виталий Владимирович – Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А. Н. Бекетова, аспирант кафедры финансово-экономической безопасности, учета и аудита, Харьков, Украина.

Panov Vitalij – O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Graduate Student of the Department of Financial and Economic Security, Accounting and Audit, Kharkiv, Ukraine.

Шпілько Валерій Леонідович – Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту, Харків, Україна; e-mail: shpilko_v@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5217-1421>.

Шпилько Валерий Леонидович – Харьковский национальный университет городского хозяйства имени А. Н. Бекетова, аспирант кафедры финансово-экономической безопасности, учета и аудита, Харьков, Украина.

Shpilko Valerij – O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Graduate Student of the Department of Financial and Economic Security, Accounting and Audit, Kharkiv, Ukraine.

Савенко Ксенія Сергіївна – кандидат економічних наук, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу, Харків, Україна; e-mail: kseniasavenko13@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7458-1643>.

Савенко Ксения Сергеевна – кандидат экономических наук, Харьковский национальный экономический университет имени Семена Кузнеця, доцент кафедры международного бизнеса и экономического анализа, Харьков, Украина.

Savenko Kseniia – PhD (Economics Sciences), Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics, Associate Professor of the Department of International Business and Economic Analysis, Kharkiv, Ukraine.

ПОНЯТИЕ РЕГУЛЯТОРНОГО КОМПЛАЕНС: ЗНАЧЕНИЕ И МЕСТО В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ (НА ПРИМЕРЕ ПРЕДПРИЯТИЙ ВОДОСНАБЖЕНИЯ И ВОДООТВЕДЕНИЯ)

В условиях нестабильной экономической среды и нормативно-правового поля главной задачей менеджмента предприятий становится приспособление к изменяющимся внешним условиям и уменьшения проявления негативных факторов в их деятельности. Динамичность отечественного законодательства и значительное давление регулирующих и контролирующих органов создают необходимость внедрения системы регуляторного комплаенс, что позволит обеспечить соответствие нормативным требованиям, которые ставятся перед предприятиями всех типов и форм собственности. **Предметом** исследования в данной работе являются особенности деятельности предприятий водоснабжения и водоотведения в части соблюдения соответствия нормам отечественного законодательства. Предприятия этой отрасли имеют особый статус: с одной стороны как коммунальных предприятий, деятельность которых регулируется органами местного самоуправления и государством, а с другой как предприятий, являющихся субъектами естественных монополий, для них характерны определенные особенности при обеспечении их финансово-экономической безопасности, особенно в части соответствия законодательным требованиям. **Целью** статьи является определение особенностей регуляторного комплаенс и разработка концептуальных основ системы регуляторного комплаенс на примере предприятий водоснабжения и водоотвода, деятельность которых в значительной степени регулируется нормативно-правовыми актами. **Задачей** данного исследования является разработка авторского подхода к пониманию концепции регуляторного комплаенс и комплаенс-рисков и разработка рекомендаций по формированию системы регуляторного комплаенс предприятия. Используя общие логико-аналитические **методы**, эта статья исследует природу регуляторного комплаенс и особенностей регуляторных требований к деятельности предприятий водоснабжения и водоотведения. В **результате** авторами приведены авторское понимание этого термина. Также разработана концептуальная схема регуляторного комплаенс на предприятии. Сделаны **выводы** о необходимости выделения регуляторного комплаенс как важного элемента стратегии предприятия и составляющей экономической безопасности.

Ключевые слова: комплаенс; регуляторный комплаенс; комплаенс-риск; экономическая безопасность; идентификация рисков; предприятия водоснабжения и водоотведения.

THE CONCEPT OF REGULATORY COMPLIANCE: THE MEANING AND PLACE IN THE ECONOMIC SECURITY SYSTEM OF THE ENTERPRISE (EXAMPLE OF WATER SUPPLY AND SUPPLY)

In the conditions of unstable economic environment and legal framework, the main task of enterprise management is to adapt to changing external conditions and reduce the manifestation of negative factors in their activities. The dynamic nature of domestic legislation and the considerable pressure from regulators and regulators create the need to introduce a regulatory compliance system that will ensure compliance with regulatory requirements for businesses of all types and forms of ownership. The **subject** of research in this work is the peculiarities of the activity of water supply and sewerage companies in terms of compliance with the national legislation. Enterprises of this industry have a special status: on the one hand, as communal enterprises, whose activity is regulated by local governments and the state, and on the other, as enterprises that are subjects of natural monopolies, they are characterized by certain features in ensuring their financial and economic security, especially in terms of compliance. The **objective** of the article is to identify the features of regulatory compliance and to develop conceptual bases for the regulatory compliance system based on the example of water supply and sewerage companies, whose activities are largely governed by regulations. The **purpose** of this research is to develop an author's approach to understanding the concept of regulatory compliance and compliance risks and to develop recommendations for the formation of a regulatory compliance system for an enterprise. Using common logical-analytical **methods**, this article explores the nature of regulatory compliance and the specificities of regulatory requirements for the activities of water supply and sewerage companies. As a **result**, the authors provide an author's understanding of the term. A conceptual scheme of regulatory compliance at the enterprise has also been developed. **Conclusions** have been made regarding the need to highlight regulatory compliance as an important element of an enterprise's strategy and a component of its economic security, able to increase the efficiency of company's performance.

Keywords: compliance; regulatory compliance; compliance risk; economic security; risk identification; water supply and sewerage companies.

Бібліографічні описи / Bibliographic descriptions

Чех Н. О., Панов В. В., Шпілько В. Л., Савенко К. С. Поняття регуляторного комплаєнсу: значення та місце в системі економічної безпеки підприємства (на прикладі підприємств водопостачання та водовідведення). *Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості*. 2019. № 3 (9). С. 53–61. DOI: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2019.9.053>.

Chekh, N., Panov, V., Shpilko, V., Savenko, K. (2019), "The concept of regulatory compliance: the meaning and place in the economic security system of the enterprise (example of water supply and supply)", *Innovative Technologies and Scientific Solutions for Industries*, No. 3 (9), P. 53–61. DOI: <https://doi.org/10.30837/2522-9818.2019.9.053>.